

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Izveštaj o praćenju suđenja za ratne zločine

Izveštajno razdoblje: siječanj – ožujak 2013.

Travnja 2013.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

SADRŽAJ

I. ŠIRI KONTEKST

- A. Širenje nacionalističke retorike i opravdavanje počinjenih zločina
- B. Susret ministara pravosuđa Hrvatske i Srbije i potpisivanje protokola o suradnji između tužiteljstava BiH i Srbije – nagovještaji bolje suradnje u procesuiranju zločina
- C. Vlada RH još uvijek nije otpisala troškove izgubljenih parnica

II. SUDSKI POSTUPCI

- A. Nedostatak materijalnih i ljudskih resursa sudova i državnih odvjetništava nadležnih za postupanje u predmetima ratnih zločina
- B. Nedostupnost okrivljenika – karakteristika predmeta ratnih zločina
- C. Praćeni postupci u Hrvatskoj
 - 1. Postupci protiv pripadnika hrvatskih postrojbi
 - a. *Prvostupanjske presude*
 - b. *Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku*
 - c. *Sjednice žalbenih vijeća VSRH*
 - 2. Postupci protiv pripadnika srpskih postrojbi
 - a. *Prvostupanjske presude*
 - b. *Predmeti u kojima su glavne rasprave u tijeku*
 - c. *Sjednice žalbenih vijeća VSRH*
 - d. *Istrage i optužnice*
 - 3. Postupci za naknadu štete zbog smrti bliskih osoba – neadekvatan i iscrpljujući put obeštećenja rodbine ubijenih
- D. Istrage i optuženja u Republici Srbiji
- E. Procesuiranje u Crnoj Gori – nezadovoljstvo žrtava tijekom postupka za zločine počinjene u logoru Morinj

I. ŠIRI KONTEKST

A. Širenje nacionalističke retorike i opravdavanje počinjenih zločina

Pravosudna tijela Republike Hrvatske moraju pokazati da se prema svim neposrednim počiniteljima ratnih zločina i ostalim odgovornim osobama postupa na jednak i nepristran način. Unatoč pozitivnim tonovima Izvještaja Europske komisije o praćenju pripremljenosti Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji iz ožujka 2013. godine, jasno se iščitava upozorenje Hrvatskoj kako je procesuiranje ratnih zločina itekako važna tema s kojom se pravosudne institucije trebaju sustavno baviti.

Nažalost, u društvu se teško stvara ozračje u kojemu bi se svjedočilo protiv počinitelja zločina s „vlastite strane“. Manjka spremnosti za svjedočenjem, a interes medija za procesuiranjem počinitelja zločina opada. Pojedini (bivši ili sadašnji) političari te druge javne osobe otvoreno iskazuju netrpeljivost prema manjinskim etničkim skupinama, ponajprije srpskoj, pa se pri tome čak i svjedočenje u sudskom postupku za ratni zločin koristi kako bi se opravdalo činjenje zločina radi postignuća „viših ciljeva“.

Ivan Vekić, od kolovoza 1991. do travnja 1992. godine ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske, svjedočeći na glavnoj raspravi u postupku protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka, optuženih za brojne likvidacije, protupravna uhićenja i zlostavljanja građana Siska srpske nacionalnosti, izjavio je da je bilo puno unutarnjih neprijatelja, „petokolonaša“, da je bilo teško prepoznati neprijateljski nastrojene civile i da se, ako se došlo u mogućnost, takve ljude likvidiralo. Rat se ne može dobiti da se ne usmrti neprijatelj, a što je u ratu dopušteno, a što nije, to je druga priča, rekao je, između ostalog, Ivan Vekić.

Pojedine visokopozicionirane osobe u vrijeme rata na suđenjima su posvjedočile o znanju državnog vrha za počinjena kaznena djela (primjerice u postupku protiv Tomislava Merčepa za zločine u Pakračkoj Poljani i na Zagrebačkom velesajmu), no Vekić je prvi visokopozicionirani dužnosnik koji je na suđenjima za ratne zločine govorio da su osobe unutar sustava određivale tko će biti likvidiran i da je takvo ponašanje odobravano i podržavano. Otvoreno je progovorio da se likvidiralo civile koje se smatralo neprijateljima i da opravdava takve likvidacije.

Takvi iskazi svjedoka u postupcima za ratne zločine u Sisku i Pakračkoj Poljani više nego ikada obavezuju DORH na istraživanje odgovornosti (visokopozicioniranih) osoba koje su naređivale zločine i osoba koje nisu činile ništa da se zločine spriječi i počinitelje procesuiraju.

B. Susret ministara pravosuđa Hrvatske i Srbije i potpisivanje protokola o suradnji između tužiteljstava BiH i Srbije – nagovještaji bolje suradnje u procesuiranju zločina

Odnosi Hrvatske i Srbije se nakon smjene vlasti u Srbiji postupno normaliziraju. Početkom ožujka po prvi puta su se sastali hrvatski ministar pravosuđa Orsat Miljenić i novi srbijanski ministar pravosuđa Nikola Selaković. Iako za potpisivanje sporazuma o procesuiranju ratnih zločina između Srbije i Hrvatske, prema nacrtu kojeg je hrvatsko ministarstvo pravosuđa poslalo srbijanskom, postoje određena ograničenja na srbijanskoj strani, obje strane otvorene su za nastavak razgovora kako bi se došlo do prihvatljivog rješenja.

Značajan korak u borbi protiv nekažnjivosti zločina počinjenih u državama regije predstavlja i potpisivanje Protokola o suradnji Tužiteljstva BiH i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije. Nakon višegodišnjeg pregovaranja i nekoliko odgoda Protokol između navedenih dvaju tužiteljstava potpisan je 31. siječnja 2013. godine.

U Tužiteljstvu BiH navode da će u narednom razdoblju poduzeti intenzivne aktivnosti na potpisivanju Protokola o suradnji s tužiteljstvima Republike Hrvatske i Republike Crne Gore.

C. Vlada RH još uvijek nije otpisala troškove izgubljenih parnica

Problem naplate parničnih troškova članovima obitelji usmrćenih, većinom srpske nacionalnosti, koji su izgubili parnice u kojima su od Republike Hrvatske tražili naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja svojih bližnjih još

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

uvijek nije riješen na zadovoljavajući način. Iako načelno postoji politička volja vladajućih za rješavanjem ovoga problema niti gotovo godinu i pol nakon dolaska na vlast aktualna vlast ne pronalazi način rješenja problema. Time se nastavlja s dodatnom viktimizacijom članova obitelji žrtava.

II. SUDSKI POSTUPCI

A. Nedostatak materijalnih i ljudskih resursa sudova i državnih odvjetništava nadležnih za postupanje u predmetima ratnih zločina

Nakon izmjena *Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda*, kojima je 2011. propisana isključiva nadležnost županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu za postupanje u predmetima ratnih zločina, tijekom 2012. gotovo svi predmeti ratnih zločina s ostalih županijskih sudova predani su u nadležnost navedena četiri suda.

Na navedenim sudovima formalno su ustrojani odjeli za ratne zločine, a u njih su, izuzev zagrebačkog suda, imenovani gotovo svi suci kaznenih odjela tih sudova. Osnivanje odjela nije pratila tehnička, edukacijska ni financijska potpora. Predsjednici i suci navedenih sudova, kao i tužitelji, smatraju da je priliv predmeta doveo do preopterećenosti njihovih sudaca i državnih odvjetnika. Praćenjem suđenja zaključili smo da određivanje isključive nadležnosti četiri županijska suda za predmete ratnih zločina, nije dovela do očekivanih rezultata, dodatno je opteretila sudove, a razlika u kvaliteti suđenja, s obzirom na izostanak istinske specijalizacije, nije u dovoljnoj mjeri došla do izražaja. Nedostatak ljudskih i materijalnih resursa problem je i sudova i državnih odvjetništava. Zabrinutost postoji i zbog potencijalnog priliva novih predmeta, koji bi mogli biti formirani iz baza podataka MKSJ ili kao posljedica predmeta vođenih pred tim sudom. Budžeti sudova i tužiteljstava na razini su onih iz prethodnih godina, ili su čak smanjeni, a količina posla je povećana, ističu u sudovima i državnim odvjetništvima.¹

B. Nedostupnost okrivljenika – karakteristika predmeta ratnih zločina

U predmetima koji se nalaze na županijskim sudovima, u fazi istrage ili glavne rasprave, optuženici su u velikoj većini nedostupni pravosudnim tijelima Republike Hrvatske. S obzirom da se tek u manjem broju predmeta glavne rasprave održavaju u odsutnosti optuženih, većina predmeta je neaktivna.

Na Županijskom sudu u Osijeku trenutno se nalazi 54 spisa sa 232, uglavnom nedostupna optuženika. Tijekom prvih mjeseci ove godine rasprave su zakazivane tek u 6 predmeta dostupnih optuženika: Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka (zločin u Sisku), Mirka Sivića (zločin u Osijeku); Radojka Radmilovića (zločin u Bapskoj), Tihomira Kašanina (zločin u Baranji), Rajka Miloševića (zločin u Bapskoj) te Ljubinka Radoševića i Vojislava Grčića (zločin u Dalju). U nekoliko predmeta vođenih na ovome sudu protiv prisutnih optuženika tijekom ove ili ranijih godina donijete su prvostupanjske presude. Odluke VSRH po žalbi na prvostupanjsku presudu očekuju: Petar Mamula (zločin u Baranji), Željko Čizmić (zločin u Dalju), Milan Marinković (zločin u Borovu Selu), Dušan Ivković² (zločin u Vukovaru) i Ivan Kumić³ (zločin u Novoj Gradiški). Krajem velječe 2013. podignuta je optužnica protiv jednog dostupnog okrivljenika, kojega se tereti za usmrćenje jednog mladića nakon pada Vukovara. Ostali okrivljenici su nedostupni.

¹ Navedeno proizlazi iz sastanaka koje su predstavnici naših triju organizacija održali s predsjednicima/zamjenicima predsjednika i sucima: Županijskog suda u Rijeci (8. ožujka), Županijskog suda u Splitu (20. ožujka) i Županijskog suda u Osijeku (12. travnja) te županijskim državnim odvjetnicima i njihovim zamjenicima u Županijskom državnom odvjetništvu u Splitu (20. ožujka) i Županijskom državnom odvjetništvu u Osijeku (12. travnja).

² Dušan Ivković prisustvovao je prvostupanjskom postupku, no 5. rujna 2012. nije se pojavio na izricanju presude. Pobjegao je s područja Republike Hrvatske. Prvostupanjskom presudom izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 5 godina i 6 mjeseci.

Tijekom prva tri mjeseca 2013. godine glavne rasprave održavane su u 17 predmeta, u kojima je optuženo 37 osoba. Od toga su u 4 predmeta rasprave održavane u odsutnosti 11 optuženih – jednog pripadnika hrvatskih (Damira Vida Raguža za zločin u Novskoj) i 10 pripadnika srpskih postrojbi: Branka Dmitrovića, Slobodana Borojevića, Milinka Janjetovića, Momčila Kovačevića, Steve Radunovića, Veljka Radunovića, Katice Pekić i Stevana Dodoša (zločin u Baćinu), Dubravka Čavića (zločin u selima uz Unu kod Hrvatske Kostajnice) i Zdravka Pejića (zločin u Saborskom).

S obzirom na brojne postupke u kojima su okrivljenici nedostupni, na dvojbe pojedinih sudaca da li suditi u odsutnosti, naglašavamo da se naše tri organizacije, ali i međunarodna zajednica, nisu bezrezervno protivile suđenjima u odsutnosti. Protivljenje suđenjima u odsutnosti ponajprije je bila posljedica brojnih neprofesionalno provedenih postupaka protiv pripadnika srpskih postrojbi koji su, često unatoč manjkavim optužnicama iz 90-ih godina, osuđivani na dugogodišnje zatvorske kazne. S druge strane, unatoč upitne pravičnosti suđenja za ratne zločine, razumljivo je suditi u odsutnosti nekog od optuženika ukoliko je, primjerice, dio ili većina suoptuženika dostupan hrvatskom pravosuđu.

Unatoč odluci VSRH iz veljače 2012. godine kojom se dozvoljava suđenje u odsutnosti Tomislava Duića i Emilia Bungura, dvojice od petorice bivših vojnih policajaca HV-a optuženih za zločine nad ratnim zarobljenicima u splitskom vojnom zatvoru Lora, na Županijskom sudu u Splitu glavna rasprava se ne zakazuje zbog stava kaznenog odjela splitskog suda da se u slučajevima ratnih zločina „u skladu s preporukama iz EU-a“ ne sudi u odsutnosti.⁴

U mnogim postupcima koje smo pratili dijelu okrivljenika suđeno je u odsutnosti. U tim su slučajevima postupci protiv odsutnih razdvojeni od postupaka protiv prisutnih ili su provedeni jedinstveni postupci u kojima je jednom dijelu okrivljenika suđeno u odsutnosti. Primjeri potonjih postupaka:

- u postupku protiv Novaka Simića, Miodraga Kikanovića i Radoslava Krstinića (zločin u Dalju III), Simiću je suđeno u odsutnosti;
- u postupku protiv Damira Vida Raguža i Željka Škledara (zločin u Novskoj II), Ragužu je suđeno u odsutnosti;
- u postupku protiv Pere Đermanovića, Dubravka Čavića i Ljubiše Čavića (zločin u selima uz Unu kod Hrvatske Kostajnice), Dubravku Čaviću suđeno je u odsutnosti;
- u postupku protiv već spomenutih Tomislava Duića i Emilia Bungura te Tončija Vrkića, Miljenka Bajića, Josipa Bikića, Davora Banića, Ante Gudića i Anđelka Botića (zločin protiv civila u Lori), Duiću, Bajiću, Bikiću i Bunguru suđeno je u odsutnosti.

Tek je postupak protiv Bože Bačelića, Ante Mamića, Luke Vuke i Jurice Ravlića (zločin u Prokljanu), koji je započeo još 2001. godine, bio u prekidu od 2007. do 2012. godine zbog bijega optuženog Bačelića. Nakon što je 2012. godine Bačelić izručen iz Njemačke, postupak je nastavljen. Trenutno je u tijeku glavna rasprava. Za vrijeme Bačelićevog bijega Mamić, Vuko i Ravlić bili su pritvoreni, no postupak protiv njih nije vođen. Mišljenja smo da im je time povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku.

C. Praćeni postupci u Hrvatskoj

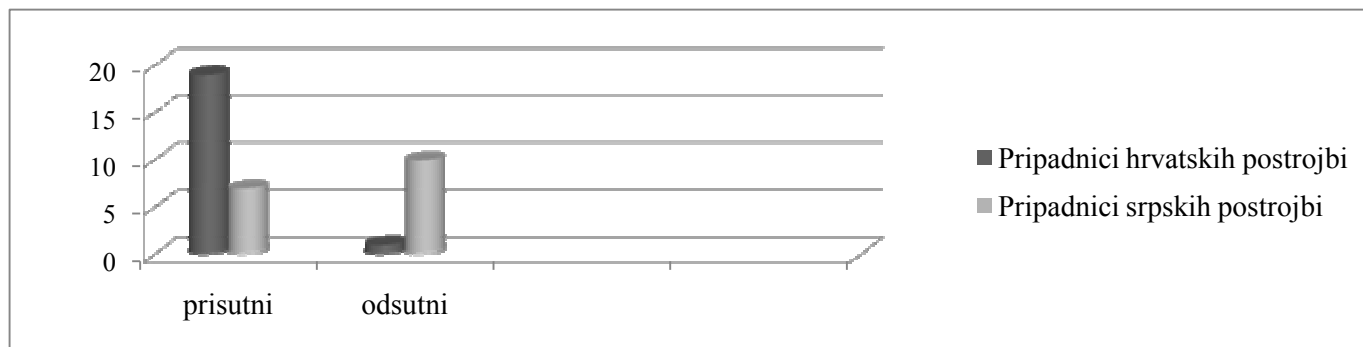
Od 17 postupaka u kojima su glavne rasprave održavane u prvom tromjesečju 2013. godine, 10 je vođeno protiv ukupno 20 pripadnika hrvatskih postrojbi, dok je 7 postupaka vođeno protiv ukupno 17 pripadnika srpskih postrojbi.

³ Ivan Kumić optužen je po privatnoj tužbi oštećenog Dimitrija Škrpana. Prvostupanjskom presudom oslobođen je optužbe.

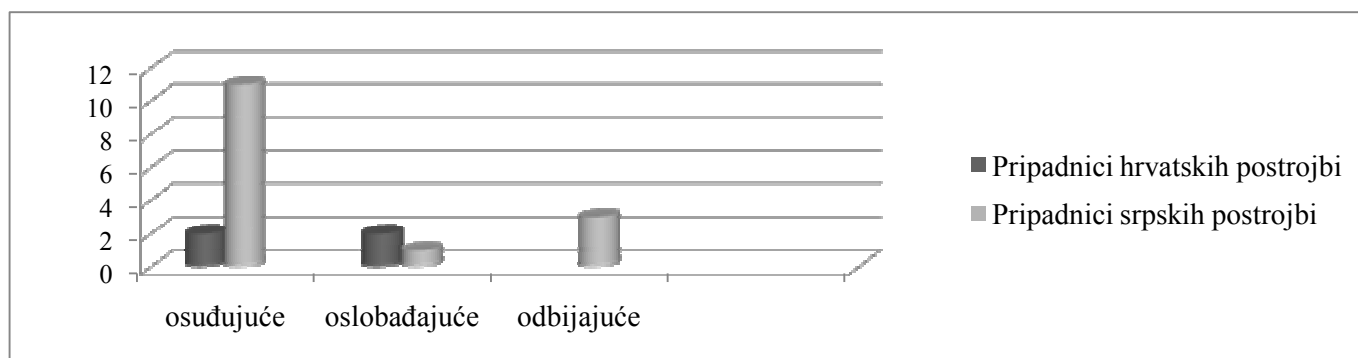
⁴ Ovakav stav objavljen je u članku „Vrhovni sud naložio da krene Lora 2, a sudac to ne želi?!“, objavljenom 15. travnja 2013. na portalu Slobodne Dalmacije, autora Vladimira Matijanića. Stav je iznio Damir Romac, sudac Županijskog suda u Splitu. <http://m.slobodnadalmacija.hr/Novosti/Najnovije/tabid/296/articleType/ArticleView/articleId/207600/Default.aspx>

Suđenjima je prisustvovalo 19 pripadnika hrvatskih postrojbi, a jednom se sudilo u odsutnosti. Suđenjima je prisustvovalo tek 7 okrivljenih pripadnika srpskih postrojbi, a ostalima (10) se sudi *in absentia*.⁵

Prvostupanjske presude su donesene u 7 predmeta, u odnosu na 19 okrivljenika – 4 pripadnika hrvatskih i 15 pripadnika srpskih postrojbi. Njima su nepravomoćno osuđena dvojica pripadnika hrvatskih i jedanaestorica pripadnika srpskih postrojbi, od toga osmorica u odsutnosti, oslobođena su dvojica pripadnika hrvatskih i jedan pripadnik srpskih postrojbi, a optužba je odbačena u odnosu na troje pripadnika srpskih postrojbi.

1. Postupci protiv pripadnika hrvatskih postrojbi

a. Prvostupanjske presude

Tijekom izvještajnog razdoblja prvostupanjske presude donijete su u dva predmeta:

- Presudom Županijskog suda u Zagrebu od 7. ožujka 2013. Damir Vid Raguž i Željko Škledar su u ponovljenom postupku oslobođeni optužbe da su 21. studenoga 1991. u kući obitelji Rašković u Novskoj mučili i usmrtili srpske civile Sajku i Mišu Rašković, Mihajla Šeatovića i Ljubana Vujića⁶;
- Presudom Županijskog suda u Zagrebu od 8. ožujka 2013. Željko Belina i Dejan Milić su nakon provedenog ponovljenog postupka proglašeni krivima da su usmrtili Goranku i Veru Mileusnić i Blaženku Slabak te ranili Petra Mileusnića u Novskoj 18. prosinca 1991. godine. Belina je osuđen na 10, a Milić na 9 godina zatvora.

⁵ Tablični prikaz praćenih glavnih rasprava na županijskim sudovima i rasprava/sjednica na VSRH nalazi se u pridruženom dokumentu.

⁶ Sud nije utvrdio kaznenu odgovornost okrivljenih Raguža i Škledara, iako je evidentno, po nalazu sudskog vijeća, da je civile hicima iz vatrenog oružja usmrtio danas pokojni Dubravko Leskovar, a vjerojatno i danas također pokojni Ante Perković, obojica pripadnici Prve gardijske brigade HV-a.

Protiv navedenih optuženika zbog usmrćenja civila u kućama Mileusnićevih i Raškovićevih vođeni su postupci pred Vojnim sudom u Zagrebu 1992. godine, no obustavljeni su primjenom Zakona o oprostima. Oba zločina, koje su počinili pripadnici iste postrojbe (Prve gardijske brigade HV-a), ukazuju na stvorenu atmosferu mržnje i netrpeljivosti, u kojoj su počinitelji smatrali da mogu nekažnjeno činiti zločine. I dugi niz godina bili su u pravu. Zbog toga ovi postupci predstavljaju zakašnjeli ispravak politički motivirane pogrešne primjene Zakona o oprostima.

b. Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Tijekom izvještajnog razdoblja započele su ili su nastavljene rasprave u slijedećim postupcima:

- protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka, zbog likvidacije 26 građana Siska srpske nacionalnosti;
- ponovljenom postupku protiv Bože Bačelića, Ante Mamića, Luke Vuke i Jurice Ravlića, zbog likvidacije jednog ratnog zarobljenika i dvije starije civilne osobe srpske nacionalnosti po završetku VRA „Oluja“;
- protiv Frane Drlje i Bože Krajine, zbog likvidacije šestoro starijih civila u Gruborima u blizini Knina nakon završetka „Oluje“;
- protiv Tihomira Šavorića, Ivice Krkleca i Alena Topleka, zbog likvidacije četvero civila 1995. u okolici Mrkonjić Grada (BiH);
- protiv Tomislava Merčepa, ratnog savjetnika u MUP-u, zbog naređivanja protupravnih uhićenja, zlostavljanja i likvidacija civila sa područja Kutine, Pakraca i Zagreba⁷;
- protiv Ante Babca i Miše Jakovljevića, zbog likvidacije jednog ratnog zarobljenika na Miljevačkom platou;
- protiv Mirka Sivića, zbog likvidacije dvojice civila u Osijeku;
- protiv Velibora Šolaje, zbog likvidacije jedne ženske osobe u Medačkom džepu.

c. Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Tijekom izvještajnog razdoblja održana je sjednica žalbenog vijeća VSRH u jednom predmetu. Žalbeno vijeće VSRH potvrdilo je presudu Županijskog suda u Osijeku od 17. svibnja 2012. kojom je Enes Viteškić osuđen na 11 godina zatvora zbog sudjelovanja u usmrćenju 18 osoba srpske nacionalnosti u Paulin Dvoru u blizini Osijeka 11. prosinca 1991. godine.

2. Postupci protiv pripadnika srpskih postrojbi

a. Prvostupanjske presude

U prvom tromjesečju 2013. godine donijete su prvostupanjske presude u pet predmeta:

- Presudom Županijskog suda u Rijeci od 11. ožujka 2013. sedmorica okrivljenika proglašeni su krivima zbog usmrćenja najmanje 56 osoba hrvatske nacionalnosti u Baćinu kod Hrvatske Dubice 21. listopada 1991. godine. Sedmorica nedostupnih optuženika su osuđeni: Milinko Janjetović, Momčilo Kovačević, Stevo Radunović i Veljko Radunović na maksimalnih 20 godina zatvora, a Branko Dmitrović, Slobodan Borojević i Stevan Dodoš na 15 godina. Optužba je odbijena u odnosu na nedostupnu Dragicu Pekić i Marina Krivošića, jedinog okrivljenika koji je prisustvovao suđenju, jer je prethodno tužiteljstvo izmijenilo optužbu u odnosu na njih tereteći ih za sudjelovanje u oružanoj pobuni;

⁷ Merčepa se tereti za nezakonito lišavanje slobode 52 osobe, od kojih su 43 ubijene, a još tri se vode kao nestale.

- Presudom Županijskog suda u Osijeku od 11. ožujka 2013. odbijena je optužba protiv Tihomira Kašanina. Prethodno je tužiteljstvo izmijenilo činjenični opis i pravnu kvalifikaciju kaznenog djela, tereteći optuženika za počinjenje kaznenog djela oružane pobune. Prije izmjene optužnice teretilo ga se za počinjenje ratnog zločina – uhićenjima i zlostavljanjima hrvatskih civila u Belom Manastiru;
- Presudom Županijskog suda u Zagrebu od 14. ožujka 2013. Milan Španović, primjenom odredbi novog KZ-a, stupjelih na snagu 1. siječnja 2013., a koje predstavljaju pravo povoljnije za okrivljenika, oslobođen je optužbe da je zastrašivao civile i otuđivao imovinu u selu Maja;
- Presudom Županijskog suda u Osijeku od 20. ožujka 2013. nakon provedenog obnovljenog postupka Radojko Radmilović osuđen je na 3 godine zatvora zbog sudjelovanja u zastrašivanju i protjerivanju hrvatskog civilnog stanovništva u Bapskoj;
- Presudom Županijskog suda u Zagrebu od 26. ožujka 2013. nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) postupka Pero Đermanović osuđen je na 9, nedostupni Dubravko Čavić na 7 te Ljubiša Čavić na 2 godine zatvora zbog zatvaranja, mučenja i ubijanja jednog hrvatskog civila te paljenja kuća dvojice civila hrvatske nacionalnosti u selima uz Unu kod Hrvatske Kostajnice.⁸

U izvještajnom razdoblju donijete su prvostupanjske presude protiv četvorice bivših pripadnika srpskih postrojbi koji su prethodno izručeni Republici Hrvatskoj.

Od četvorice okrivljenika tek je Radojko Radmilović, izručen iz Srbije, nepravomoćno proglašen krivim. Optužba je odbijena u odnosu na Tihomira Kašanina, izručenog iz Velike Britanije, i Marina Krivošića, izručenog iz Crne Gore. Milan Španović, izručen iz Velike Britanije, nepravomoćno je oslobođen optužbe.

b. Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Početkom travnja aktivno su vođene rasprave u tek dva predmeta u kojima su optuženi pripadnici srpskih postrojbi:

- na Županijskom sudu u Karlovcu u tijeku je glavna rasprava u predmetu opt. Marka Bolića, kojeg se tereti da je u Podvožiću usmrtio dvojicu pripadnika hrvatskih postrojbi koji su prethodno položili oružje i predali se⁹;
- na Županijskom sudu u Rijeci u tijeku je postupak protiv nedostupnog Zdravka Pejića, kojeg se tereti da je u studenome 1991. u Saborskom usmrtio jedan bračni par hrvatske nacionalnosti.

c. Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Tijekom izvještajnog razdoblja održane su sjednice žalbenih vijeća VSRH u pet predmeta:

- Dana 23. siječnja 2013. održana je sjednica žalbenog vijeća VSRH po žalbama na presudu Županijskog suda u Osijeku od 4. rujna 2012. kojom je Rade Ivković osuđen 8 godina zatvora, a Dušan Ivković na 5 godina i 6 mjeseci, zbog silovanja jedne ženske osobe u Vukovaru 1991. godine. Odluka VSRH nije nam poznata;
- VSRH je 30. siječnja 2013. potvrdio presudu Županijskog suda u Rijeci kojom je nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) postupka Mićo Cekinović 23. prosinca 2011. osuđen na 4 godine zatvora što je kao zapovjednik čete u sastavu paravojske „SAO Krajine“ dozvoljavao i naređivao da se mještane hrvatske nacionalnosti lišava slobode, fizički zlostavlja i ubija te da se pale i razaraju zgrade, pa su njegovi podređeni jednu osobu hrvatske nacionalnosti fizički zlostavljali, jednog civila ubili i zapalili njegovu kuću, a veći dio hrvatskog stanovništva protjerali iz njihovih domova;

⁸ Nakon objave presude predsjednik raspravnog vijeća nije ukratko usmeno obrazložio presudu, navodeći da nije dužan javnosti objavljivati razloge odluke ukoliko okrivljenici nisu prisutni objavi presude. Mišljenja smo da je to suprotno odredbama Ustava RH i ZKP-a.

⁹ Kazneno djelo kvalificirano je kao protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja iz čl. 124. st. 1. i 2. OKZ RH.

- VSRH je 20. veljače 2013. potvrdio presudu Županijskog suda u Osijeku kojom je Čedo Jović nakon provedenog četvrtog (trećeg ponovljenog) postupka 1. lipnja 2012. osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina jer kao faktični zapovjednik postrojbe vojne policije u 35. slavonskoj brigadi tzv. Vojske RSK, iako je znao da njemu podređeni vojni policajci zlostavljaju pripadnike radnog voda nesrpske nacionalnosti, nije poduzeo ništa da se počinitelji kazne, pa je na taj način pristao da oni nastave s takvim radnjama i na posljedice takvih radnji – fizičko zlostavljanje šest osoba, od kojih je jedna preminula uslijed zlostavljanja.

d. Istrage i optužnice

Prema priopćenjima županijskih državnih odvjetništava tijekom prva tri mjeseca 2013. godine podignute su optužnice protiv dvije osobe te je donijet nalog o provođenju istrage protiv jedne osobe:

- ŽDO u Osijeku početkom siječnja podigao je optužnicu protiv jednog nedostupnog okrivljenika kojeg se tereti da je kao zapovjednik Štaba TO Borova Sela znao da njegovi podređeni nakon pada Vukovara zatočene civile u Borovom Selu fizički i psihički zlostavljaju i usmrćuju ih, no ništa nije poduzeo da se to spriječi, pa je zlostavljano više desetaka osoba, 17 osoba je ubijeno, a 21 osoba se nakon odvođenja vodi kao nestala. Okrivljenik je nedostupan hrvatskom pravosuđu.
- ŽDO u Osijeku je krajem velječe podigao optužnicu protiv jednog okrivljenika kojeg se tereti da je 19. studenoga 1991., nakon okupacije Vukovara, zajedno s jednim pripadnikom paravojnih postrojbi iz kolone zarobljenih civila izdvojio 21-godišnjeg mladića te ga usmratio rafalom iz automatske puške. Okrivljenik je dostupan. Nalazi se na izdržavanju kazne zatvora zbog počinjenog drugog kaznenog djela;
- ŽDO u Osijeku je krajem ožujka donio nalog o provođenju istrage protiv jednog nedostupnog okrivljenika zbog osnova sumnje da je u veljači 1992. godine u Vukovaru, zajedno s još jednim pripadnikom srpskih paravojnih postrojbi, naoružan i uz prijetnju smrću silovao dvije civilne ženske osobe.

3. Postupci za naknadu štete zbog smrti bliske osobe – neadekvatan i iscrpljujući put obeštećenja rodbine ubijenih

U praksi je nepostojanje pravomoćne osude počinitelja zločina za posljedicu najčešće imalo neuspjeh članova obitelji/tužitelja u parnicama za naknadu štete zbog smrti bliske osobe. Tužitelji su uglavnom uspjeli u parnicama kojima je prethodio kazneni postupak u kojemu je utvrđena kaznena odgovornost počinitelja. U slučajevima u kojima su tužbe podizane, iako prethodno nije utvrđena kaznena odgovornost počinitelja, tužitelji su najčešće gubili parnice.¹⁰

No nakon što je u siječnju VSRH u predmetu tužitelja Jovana Berića, Branke Kovač i Nevenke Stipišić, sukladno *Zakonu o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija*, donio odluku da u slučajevima terorističkih akata, za koje odgovara Republika Hrvatska, postoji obveza naknade štete neovisno o tome je li počinitelj zločina utvrđen, kazneno progonjen ili oglašen krivim, tijekom prvog tromjesečja 2013. prvostupanjski su sudovi u dva postupka usvojili tužbene zahtjeve u kojima su djeca usmrćenih civila iz Varivoda tužila Republiku Hrvatsku:

- na Općinskom sudu u Kninu 23. siječnja donesena je presuda prema kojoj Hrvatska mora platiti 540.000,00 kuna odštete Jovanu Beriću i njegovim sestrama Branki Kovač i Nevenki Stipišić, čiji su roditelji Radivoje i Marija Berić ubijeni u Varivodama krajem rujna 1995., više od mjesec i pol nakon završetka Vojno-redarstvene akcije „Oluja“;
- na Općinskom sudu u Zagrebu 29. siječnja 2013. donesena je presuda prema kojoj Republika Hrvatska mora platiti po 220.000,00 kuna Todoru, Živku i Drinki Berić, djeci usmrćenog Marka Berića, te 440.000,00 kuna Bošku Beriću, sinu usmrćenih Jove i Milke Berić.

¹⁰ Tužbeni zahtjevi najčešće su odbijani zbog prigovora zastare.

U ovim slučajevima sudovi su napokon prepoznali odgovornost Republike Hrvatske za nekažnjavanje počinitelja svirepih ubojstva u Varivodama. No u ovim su postupcima tužitelji uspjeli jer su podnijeli tužbe unutar općeg zastarnog roka. Za razliku od njih, brojni drugi tužitelji čiji su bližnji ubijeni podnijeli su tužbe nakon isteka zastarnog roka i vjerojatno je da će njihove tužbene zahtjeve hrvatski sudovi odbiti.

Krešimir Ivančić i Štefica Dželalija, čiji je otac Zdravko Ivančić zajedno s još četvoricom hrvatskih civila ubijen 11. svibnja 1994. u selu Batinjska Rijeka kod Daruvara, morat će Republici Hrvatskoj vratiti iznos dosuđene naknade nematerijalne štete.

Presudama Općinskog suda u Daruvaru iz 2007. i Županijskog suda u Bjelovaru iz 2008. usvojen je njihov tužbeni zahtjev. Svakome je isplaćen iznos od 105.000,00 kn, kao i troškovi sudskog postupka. No VSRH 2010. godine ukinuo je navedene odluke te je odbio tužbu Ivančića i Dželalije s obrazloženjem da je nastupila zastara pokretanja postupka. Krešimir Ivančić i Štefica Dželalija ukupno Republici Hrvatskoj moraju isplatiti oko 430.000,00 kn – dvostruko veći iznos nego što je njima ranije isplaćen. Uz povrat novca obvezani su na plaćanje troškova parničnog postupka te zakonske zatezne kamate. Uložili su ustavnu tužbu, no Ustavni sud Republike Hrvatske je 14. ožujka 2013. ustavnu tužbu odbio. Iscrpili su sva domaća pravna sredstva te se još mogu obratiti Europskom sudu za ljudska prava. Protiv počinitelja zločina nad njihovim ocem i još četvoricom civila podignuta je optužnica, no suđenje nije provedeno, jer su optuženici nedostupni hrvatskom pravosuđu.

S obzirom na nužnost obeštećenja svih žrtava zbog pretrpljenih patnji, veliki broj neprocesuiranih zločina ili neadekvatno provedenih kaznenih postupaka, zbog čega žrtve mogu očekivati uspjeh u postupcima pred Europskim sudom za ljudska prava, nužno je pronaći rješenje kojim bi se obeštetile (civilne) žrtve rata. Nagodbama između oštećenika/tužitelja i tužene Republike Hrvatske prekinula bi se daljnja viktimizacija bliskih srodnika ubijenih, a Republika Hrvatska riješila bi se tereta vrlo izvjesnog plaćanja odšteta zbog neprovođenja adekvatnih kaznenih progona počinitelja i povratila bi povjerenje svojih građana u pravni sustav.

D. Istrage i optuženja u Republici Srbiji

Tijekom prvog tromjesečja 2013. godine Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije naredilo je istragu protiv dvojice i podiglo optužnicu protiv jednog okrivljenika za zločine počinjene na području Republike Hrvatske:

- početkom veljače započela je istraga protiv Žarka Miloševića i Dragana Lončara, bivših pripadnika milicije i TO Sotin, zbog sumnje da su 1991. godine ubili 16 civila hrvatske nacionalnosti. Osumnjičeni su da su, zajedno s drugim pripadnicima milicije i TO Sotin, priveli više od deset civila i zatvorili ih u prostorije Stanice milicije. Osumnjčeni su tijekom noći 26. prosinca i slijedeći dan, u ranim jutarnjim satima, cijelu grupu civila ukrcali u vojni kamion i odvezli ih na nepoznatu lokaciju gdje su ih usmrtili hicima iz automatskih pušaka¹¹;

¹¹ Iako je ŽDO u Vukovaru zbog zločina počinjenih u Sotinu 2006. godine podiglo optužnicu protiv 17 okrivljenika, za zločine u Sotinu do danas nitko nije osuđen. Zbog neučinkovitog procesuiranja zločina počinjenih u Sotinu od strane hrvatskog pravosuđa članovi obitelji žrtava obratili su se Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije. Njihova upornost i zalaganje značajno su pridonijeli procesuiranju zločina u Srbiji.

Dana 18. travnja 2013. jedan od okrivljenika u pratnji policije, predstavnika hrvatskog i srbijanskog tužiteljstva i Ureda za zatočene i nestale Vlade RH pokazao je lokacije na kojima su ukapana tijela žrtava. Istoga dana pronađena je grobnica sa tijelima triju žrtava. Nekoliko dana potom, na lokaciji stare klaonice, pronađena je druga grobnica, u kojoj su pomiješani ljudski i životinjski ostaci. Procjenjuje se da se radi o posmrtnim ostacima desetak ubijenih mještana Sotina. Radi se o sekundarnoj grobnici, u koju su tijela ubijenih premještena tijekom 1997. godine s ciljem prikrivanja zločina.

Za vrijeme ratnih događanja ubijeno je ili nestalo 64 stanovnika Sotina nesrpske nacionalnosti. Do otkrića ovih grobnica tragalo se za 31 nestalim mještanom Sotina.

- sredinom ožujka podignuta je optužnica protiv Marka Crevara, kojeg se tereti da je kao bivši pripadnik TO Vukovara u Sremskoj Mitrovici 27. veljače 1992. godine tijekom ispitivanja fizički zlostavljao dvojicu ratnih zarobljenika. Crevar je, prema optužnici, ovo kazneno djelo počinio zajedno sa Ljubanom Miljanovićem i više NN pripadnika JNA i Milicije RSK.¹²

E. Procesuiranje u Crnoj Gori – nezadovoljstvo žrtava tijekom postupka za zločine počinjene u logoru Morinj

Na Višem sudu u Podgorici u tijeku je treći (drugi ponovljeni) postupak protiv šestorice pripadnika JNA optuženih za zlostavljanje 169 ratnih zarobljenika i civila s dubrovačkog područja. U dva do sada provedena prvostupanjska postupka okrivljenici su osuđivani na kazne zatvora u rasponu od 1 godine i 6 mjeseci do 4 godine, no Apelacioni sud ukinuo je obje prvostupanjske presude.¹³

Logoraši koji su bili zatočeni u Morinju 24. ožujka prosvjedovali su jer smatraju da se kazneni postupak pretvorio u pravosudnu farsu. Najavili su da će zatražiti da se postupak provede pred hrvatskim pravosuđem.

¹² ŽDO u Osijeku je 2007. godine optužilo Marka Crevara, Ljubana Miljanovića i Marka Kraguljca zbog zlostavljanja više vukovarskih zarobljenika u Sremskoj Mitrovici. S obzirom da je DORH ustupio ovaj kazneni predmet predmet Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije, koje je optužilo samo Marka Crevara, u Republici Hrvatskoj nastavlja se kazneni progon ostale dvojice okrivljenika.

¹³ Zbog prometne nepovezanosti i visokih troškova odlazaka u Podgoricu ovaj postupak pratimo samo posredstvom medija.

